Így hát a filmet – és kiváltképp a rendezőjét – visszataszítóan Amerika-ellenesnek kellett ábrázolni, hogy aki jegyet vásárol erre a filmre, az mintegy hazaárulónak minősüljön.

Az ellenem intézett támadások kitalációk, őrült koholmányok voltak, amelyekre nem voltam hajlandó válaszolni, mert méltatlan lett volna. A tévében, a rádióban, a szerkesztőségi cikkekben, az interneten – mindenütt – azt sugallták, hogy Michael Moore gyűlöli Amerikát, hazug, összeesküvésekről hablatyoló idióta, kiflit zabál! A lejáratásomat célzó kampány rendeltetése az volt, hogy sok republikánust tartson vissza a film megnézésétől.

És a dolog működött. Amellett az sem használt, hogy Kerry pocsék jelölt volt. Bush egyetlen állam, Ohio kivételével minden államban megnyerte a választást.

A republikánus szócsövek által rám zúdított gyűlöletbeszédből fakadt egy maradandó kártétel. Szomorú és tragikus hatása lett, hogy megbillentett valamit, ami máris málladozott egy kissé. És így a gyűlölet ihlette kis firkálmányokat (gondoljunk ezekre, mint a Valentin-napi üdvözlőkártyák ellentéteire) tényleges tettlegesség és még rosszabb dolgok követték az életemben.

A hajdani SEAL-esek beköltöztek hozzánk. Amikor végigmentem egy járdán, szó szerint kört kellett formálniuk körülöttem. Éjszakánként olyan éjjellátó készüléket és egyéb különleges felszereléseket használtak, amelyeket meggyőződésem szerint Langleyn kívül nemigen lehet látni.

Az engem védő ügynökségnek volt egy részlege, amely a fenyegetés mértékének felmérésével foglalkozott. Ennek az volt a feladata, hogy lenyomozzon mindenkit, aki komolyan vehetően megfenyegetett. Egyszer kértem, hogy belenézhessek az aktákba. A részleg vezetője nekilátott ismertetni velem a személyek és az általuk képviselt fenyegetések listáját, illetve azt, hogy az ügynökség megítélése szerint egy-egy személy milyen szintű fenyegetést képvisel. Miután az első tucattal végzett, megállt, és ezt kérdezte:

– Tényleg akarja, hogy folytassam? Még négyszázhuszonkilenc van.

Még négyszázhuszonkilenc? Négyszázhuszonkilenc akta olyan emberekről, akik ártani akarnak nekem, sőt meg akarnak ölni? Minden egyes

akta aprólékos részletességgel feldolgozta ezeknek az embereknek az életét, és hogy mire lehetnek képesek. Igazából nem akartam többet hallani. A húgomat meglepte a szám.

– Azt hittem, nagyjából ötvenen lesznek – mondta, mintha az „ötven" kezelhető szám lenne, amivel elboldogulunk.

Többé nem tudtam úgy elmenni otthonról, hogy ne került volna sor incidensre. Apróságokkal kezdődött, egy étteremben arra kértek, hogy üljek másik asztalhoz, amikor leültem valakik mellé, vagy megállt egy taxisofőr a forgalom közepén, hogy rám ordítson. Gyakran találkoztam olyan emberekkel, akik egyszerűen csak kiabálni kezdtek velem, helyszíntől függetlenül: országúton, moziban, liftben. Gyakran kérdezték tőlem szemtanúk, hogy sokszor történik-e ez velem, mivel megdöbbentette őket a dolog hevessége és véletlenszerűsége. Az egyik gyűlölködő úgy döntött, hogy a karácsonyi misén ad nekem. „Ez most komoly? – kérdeztem tőle. – Karácsonykor? Még ezen a napon sem tudnak szünetet tartani?"

A verbális zaklatások helyébe hamarosan fizikaiak léptek, és a SEAL-esek immár a legmagasabb fokú riadókészültségben voltak. Biztonsági okokból ehelyütt nem fogom nagyon részletezni a dolgot, részben az ügynökség tanácsára, részben pedig azért, mert nem akarok többet szentelni ezeknek a bűnözőknek az általuk vágyott figyelemből:

• Nashville-ben egy férfi késsel ugrott fel a színpadra, és elindult felém. A SEAL-es testőröm megragadta hátulról az övénél és a gallérjánál fogva, és lependerítette a színpad elejéről a cementpadlóra. Valakinek fel kellett mosnia a vért, miután a SEAL-esek elvitték az illetőt.
• Portlandben egy fickó felmászott a szabadtéri színpadra, és elindult felém egy tompa tárggyal, amit szemlátomást a fejemen kívánt alkalmazni. Az asszisztensem egy pillanatra útját állta, és így a SEAL-eseknek lehetőségük nyílt elkapni és elvinni az illetőt.
• Fort Lauderdale-ben egy szép öltönyt viselő férfi meglátott a járdán, és kijött a sodrából. Levette a forró kávéjáról a fedelet, és a kávét az arcom felé löttyintette. A SEAL-es észrevette mi történik, de egy fél másodperccel később a kelleténél, és nem tudta elkapni a fickót, így hát elém ugrott, hogy a kávé az ő arcát találja el az enyém helyett. Olyan súlyos (másod-

fokú) égési sérülést szenvedett, hogy kórházba kellett vinni – de előbb még hasra teperte a férfit a járdán, nem éppen kíméletesen a hátába térdelt, és megbilincselte.

• New York Cityben, miközben sajtóértekezletet tartottam a *Fahrenheit*et bemutató mozik egyike előtt, egy arra járó férfi meglátott, haragra gerjedt, és előhúzta a zsebéből a nála lévő egyetlen fegyvert – egy nagyon hegyes, 6 mm átmérőjű grafitceruzát. Amikor felemelte, hogy belém döfje, a SEAL-es testőröm észrevette, és az utolsó pillanatban közém és a ceruzahegy közé tartotta a kezét. A ceruza egyenesen a kezébe fúródott. Láttak már megszúrt SEAL-est? Olyan arcot vágnak, mint amikor az ember rájön, hogy elfogyott a samponja. A ceruzás támadó aznap valószínűleg megtért a papírmentes társadalomba, miután a SEAL-es elintézte őt meg a tizenhatodik századi íróeszközét.

• Denverben részt vettem a filmem egyik vetítésén. A biztonsági emberek találtak és eltávolítottak egy férfit, akinél pisztoly volt. Gyakran találtak pisztolyt embereknél – ez persze mindig legális, köszönhetően az új törvényeknek, amelyek engedélyezik, hogy emberek kézifegyvereket vigyenek magukkal nyilvános rendezvényekre.

• Egy fehér fickó többször is megpróbált csak úgy megütni. Az egyik alkalommal egy csapatnyi szkinhed. Máskor egy ingatlanügynök. A SEAL-esek minden esetben közbeléptek, közém és a támadó közé álltak. Legtöbbször nem vontuk be a rendőrséget, mivel nem akartunk nyilvánosságot az ügynek, gondolván, ez csak ösztönözné az újabb támadásokat.

Aztán ott volt Lee James Headley. Lee, ohiói otthona magányában üldögélve, nagy terveket forgatott a fejében. Naplója szerint a világ egy olyan hely, amelyet liberálisok uralnak és tesznek tönkre. A bejegyzései olyan benyomást keltenek, mint a *Rush Limbaugh Show*[*] bármelyik, tetszőleges részének témái.

[*] Rush Limbaugh minden hétköznapon sugárzott háromórás rádióműsora magyarországi viszonylatban leginkább az úgynevezett „nemzeti keresztény" média betelefonálós műsoraihoz hasonlítható – *a ford.*

Így hát Lee listát készített. Rövid lista volt, mindazonáltal akiknek rákerült a neve, azoknak menniük kellett. Rajta volt a korábbi főügyész, Janet Reno, Tom Harkin szenátor, Tom Daschle szenátor, Rosie O'Donnell és Sarah Brady. De az első számú célpontja a lista elején volt: „Michael Moore". A nevem mellé odaírta, hogy „JELÖLT" (halálra jelölt, fejtette ki később).

2004 tavaszán Lee hatalmas mennyiségű fegyvert halmozott fel, sok ezernyi lőszert és különböző hozzávalókat bombakészítéshez. Megvette a *The Anarchist's Cookbook*ot* és a faji háborúról szóló regényt, a *The Turner Diaries*t. A jegyzettömbjeiben rakétavetők és bombák diagramjai voltak, és újra meg újra leírta: „Harcolni, harcolni, harcolni, ölni, ölni, ölni!" Számos, Ohióban lévő szövetségi épület alaprajzát is megszerezte.

Ámde 2004-ben egy este véletlenül kilőtt egy lőszert az otthonában az AK–47-eséből. Egy szomszéd meghallotta a lövést, és felhívta a rendőrséget. Kimentek a zsaruk, és rátaláltak a fegyver-, lőszer- és robbanószer-arzenálra. És a célpontokat tartalmazó listára. A fickó pedig rács mögé került.

Néhány nappal később telefonon hívott a biztonsági ügynökség.

– Közölnünk kell önnel, hogy a rendőrség letartóztatott egy embert, aki azt tervezte, hogy felrobbantja az ön házát. Most már nincs veszélyben.

Nagyon megnyugodtam. Próbáltam feldolgozni az éppen hallott szavakat: Most… már… nem… vagyok… veszélyben.

Számomra ez volt az utolsó csepp a pohárban. Elsírtam magamat. Egyszerűen nem voltam képes tovább elviselni a dolgot. A feleségem máris a kétségbeesés állapotában leledzett amiatt, hogy elveszítettük a korábbi életünket. Ismét feltettem magamnak a kérdést, mit tettem én, amivel kiérdemeltem ezt? Hogy csináltam egy filmet? Egy film arra késztet valakit, hogy fel akarja robbantani a házamat? Mi lett a szerkesztőnek címzett levelek írásával?

Úgy tűnt, az a bűnöm, hogy kérdésekkel és gondolatokkal szembesítettem a nagyközönséget (amit időről időre megtesz az ember egy demokráciában). Nem arról volt szó, hogy a gondolataim veszélyesek; az volt a baj,

* A szerző, William Powell eredetileg a vietnami háború elleni tiltakozásnak szánta az 1971-ben megjelent „Anarchista szakácskönyv"-et – *a ford.*

hogy hirtelen milliók akartak megismerkedni velük. És nem csak a moziban. Meghívott a *The View*, hogy beszéljek a gondolataimról. A *Martha Stewart* show. Az *Oprah* négyszer! Aztán ott volt Vanna White, aki a nevem betűit forgatta ki a *Szerencsekerék*ben. Lehetőségem nyílt, hogy mindenütt terjesszem Noam Chomsky, Howard Zinn, I. F. Stone és a Berrigan fivérek gondolatait. Ez teljesen felbőszítette a jobboldalt. Én nem akartam, hogy ez történjen. Egyszerűen csak megtörtént.

És így az ellenem irányuló szakadatlan dobpergés egyre hangosabb lett, a konzervatív rádió- és tévéadók úgy állítottak be, mint valami emberalatti „dolgot", ami gyűlöli a katonákat, a zászlót és mindent, ami Amerikával kapcsolatos. Ezekkel a galád epitheton ornansokkal etették a gyűlölködés és a tudatlanság étrendjére fogott, kevéssé iskolázott közönséget, amelynek fogalma sem volt az epitheton szó jelentéséről. Íme, miként szólta el magát Bill O'Reilly Rudolph Giuliani polgármesternek a Fox Newson futó műsorában 2004 februárjában:

„Hát, én szeretném megölni Michael Moore-t. Rendben van ez? Rendben van. És nem hiszek a halálbüntetésben – csak vicceltem Mooreral kapcsolatban." *Haha.*

Ahogy teltek-múltak a hónapok, még Bush újraválasztását követően is, a megfékezésemet célzó kampány csak erősödött. Amikor Glenn Beck élő adásban azt mondta, hogy a megölésemen gondolkozik, nem büntette meg az országos médiahatóság, és nem tartóztatta le a New York-i rendőrség. Lényegében közzétett egy felhívást a megölésemre, és akkoriban senki nem jelentette fel ezért. A médiahatóság egyetlen munkatársa sem tört pálcát felette. Egyszerűen rendjén való volt ilyen módon beszélni rólam a nyilvános adásokban.

Aztán egy férfi bejött a telkünkre, és otthagyott valamit a hálószobánk ablaka alatt, amikor nem voltam otthon. A feleségemet megrémítette a dolog. A férfi még fel is vette magát videokamerával. A rendőrségi nyomozás során azt mondta, hogy „dokumentumfilmet" készít. A *Michael Moore lelövése* címet adta neki. És amikor az ember felment a weboldalára, és a *Michael Moore lelövése* szavak megjelentek a monitoron, egy puskalövés hangja hallatszott. A média zabálta az ügyet, és az illetőt sok tévé-

műsorba meghívták (köztük a Sean Hannityéba). „*Most pedig megkóstoltatjuk Michael Moore-ral a saját gyógyszerét! Most rá vadászik valaki!*” (Különleges hangeffekt: Bumm-Bumm!) Aztán videókat és térképeket használva nemcsak azt mutatta be, hogyan lehet eljutni a házunkhoz, hanem azt is, hogyan lehet jogsértőn bejutni hozzánk. Bár azt elmulasztotta megemlíteni, mit fognak tenni a hajdani SEAL-esek azzal, akit elkapnak.*

És most egy ohiói férfi terveket készített és összegyűjtötte a szükséges eszközöket, hogy azt tegye a házunkkal, amit Timothy McVeigh Oklahoma Cityben művelt.

– Hosszú időre börtönbe fog kerülni, Mike – nyugtatgatott a biztonsági szolgálat vezetője. – Ő meg a többiek azért vallanak mindig kudarcot, mert működik az általad alkalmazott védelmi rendszer.

– És mert van egy kíváncsi szomszédja, aki kihívta a zsarukat – tettem hozzá.

– Igen, ezért is.

Nem osztom meg önökkel, hogy milyen hatással volt ez akkor a személyes életemre, de elég az hozzá, hogy nem kívánom senkinek. Nemegyszer kérdeztem magamtól, vajon megéri-e mindez. Ha visszaforgathatnánk az időt, ugyanazt tenném? Ha visszaszívhatnám azt az Oscar-gálán elmondott beszédet, és egyszerűen csak felmehetnék a színpadra, köszönetet mondva az ügynökömnek meg a szmokingom tervezőjének, és lejöhetnék egyetlen további szó nélkül, megtenném? Ha ez azt jelentené, hogy a hozzátartozóimnak nem kellene aggódniuk a biztonságukért, és hogy nem

* A támadások mögött nem csak jobboldali csoportok és műsorvezetők álltak. Vállalatok kezdtek jókora összegeket költeni a leállításomra. Amikor bejelentettem, hogy a következő filmem ennek az országnak az egészségügyi rendszeréről fog szólni, konzorcium alakult egészségbiztosítókból és gyógyszergyártókból, és megpróbálta megakadályozni a film elkészültét, leginkább úgy, hogy dollárszázezreket költött a személyem és a film lejáratását célzó félretájékoztatásra. És ha ez a terv nem működött, megtettek mindent, amit meg kellett tenniük, hogy „letaszítsanak a szikláról”: Wendell Porter, a CIGNA Biztosító elnöke hívta fel erre Bill Moyers újságíró figyelmét, és könyvet is írt a dologról, *Deadly Spin* címmel.

kellene állandó veszélyben élnem – nos, kérdezem én, önök mit tennének? Önök tudják, hogy mit tennének.

Az elkövetkező két és fél évben nem sokat léptem ki a házból. 2005 januárjától 2007 májusáig egyetlen tévéműsorban sem jelentem meg. Nem jártam többé egyetemi turnékra. Egyszerűen levettem magamat a térképről. Időnként írogattam a blogomba a honlapomon, de nagyjából ez volt minden. Az előző évben több mint ötven campuson mondtam beszédet. A következő két év során csak egyen. Nemigen mozdultam ki otthonról, és néhány helyi, városi projekten dolgoztam Michiganben, ahol laktam, például egy bezárt, történelmi mozi felújításán és újranyitásán, egy filmfesztivál elindításán, éjjelente pedig próbáltam aludni.

És aztán Bush elnök lett a megmentőm. Mondott valamit, ami segített kiragadnom magamat ebből az egészből. Korábban is hallottam tőle ezt, de ezúttal, amikor meghallottam, úgy éreztem, mintha egyenesen hozzám beszélne. Ezt mondta: „Ha engedünk a terroristáknak, a terroristák győznek." És igaza volt. Az ő terroristái győzelemre álltak! Ellenem! Mit csinálok én a házban üldögélve? A fenébe is! Kinyitottam a spalettákat, véget vetettem a nyavalygásnak, és ismét dolgozni kezdtem. Három év alatt három filmet készítettem, belevetettem magamat Barack Obama választási kampányába, és segítettem két michigani republikánus képviselőt kiebrudalni a hivatalából. Létrehoztam egy népszerű weboldalt, és megválasztottak ugyanazon Oscar-bizottság tagjává, amelynek díjátadóján kipfújoltak a színpadról.

Aztán egy este Kurt Vonnegut meghívott a házába vacsorára. Egyike volt ez annak a négy vacsorának, amelyet vele és a feleségével költöttem el az élete utolsó évében. A beszélgetéseink élénkek, viccelődők és provokatívak voltak – és magamhoz térítettek, szó szerint ismét életet leheltek belém, és visszahoztak a világba.

Kurt közölte velem, hogy egy ideje figyelemmel kíséri „a keresztre feszítést" (ő fogalmazott így), amelyben részem van – és hogy néhány dolgot szeretne elmondani nekem.

– Azok az extremitások, amikre Bush hívei ragadtatták magukat veled szemben, pontosan megfelelnek annak, hogy milyen hatékony voltál – mondta az egyik este, miközben a harmadik cigarettáját szívta a vacsora után. – Többet tettél a megfékezésükért, mint képzeled. Talán túl késő mindnyájunk számára, de azt kell mondanom, hogy egy kis reményt adtál nekem ezzel az elszomorító országgal kapcsolatban.

Elmentem hozzá egy este, ő pedig odakint, a verandán üldögélve várt rám. Elmesélte, hogy nem fog többé az „élet értelmén" töprengeni, mert a fia, Mark végül megfogalmazta neki: „Azért vagyunk, hogy segítsünk egymásnak átvészelni a bajt, bármi legyen is az." Számára ilyen egyszerű volt a dolog. Vonnegut élete utolsó éveiben nem fikciós irodalom írására adta a fejét.

– Ez a legnagyobb kihívás nekem – közölte velem –, mert a jelenlegi valóság olyan valószerűtlennek tűnik, nehéz a nem fikciós dolgokat hihetővé tenni. De te képes vagy rá.

Sétára indultunk, hogy utána a feleségével és néhány barátjával vacsorázzunk. Megkérdeztem tőle, érdemes-e egyáltalán írni, filmeket csinálni, politizálni.

– Nem, nem igazán – válaszolta jellegzetes vonneguti stílusban. – Szóval akár abba is hagyhatod a panaszkodást, és visszamehetsz dolgozni. Nincs semmi okod aggodalomra. Nem lesz semmi bajod. – És aztán, ráébredvén, hogy talán nem vagyok vevő erre, élvezkedve, az Isten hangján hozzátette: – Ekként szólottam én! – Ott álltam az East Forty-Eighth Streeten, néztem Mark Twainnek ezt az őrült gyermekét, és nevetni kezdtem. Csak ennyit kellett hallanom. Ha nem Isten hangját, akkor legalább egy szelíd kérést Billy Pilgrimtől. Így megy ez.

Aznap este Kurt nekem adta az egyik rajzát, ezzel a felirattal: „Kedves Irak, szeressél bennünket. Száz év múltán engedd szabadon a rabszolgáidat. Százötven múltán engedd szavazni az asszonyaidat. Szeretettel, Samu bácsi." Így írta alá: „Hősömnek, Michael Moore-nak – KV."

Visszatért belém az élet. Úgy döntöttem, hogy nem adom fel. Fel akartam adni, nagyon. Ehelyett erőre kaptam. Ha most próbálnak meg bemosni nekem egyet, három dolgot ígérhetek: 1. El fog törni a kezük. Ez a szépsége annak, ha csak napi fél órát szán az ember az izom- és vázrendszerére – kriptonittá válik*. 2. Önökre fogok esni. Súlypont és egyensúly tekintetében még van mit fejlődnöm, szóval miután behúztak, borulni fogok, és összezúzom önöket. Nem lesz szándékos, és miközben levegő után kapkodnak, kérem, gondoljanak arra, hogy igyekszem mielőbb felkelni önökről. 3. A SEAL-eseim önvédelmi gázsprayt vagy jalapeno paprikából saját maguk által kotyvasztott sprayt fognak az önök szemébe fújni, amíg a földön fekszenek. Úgy hallom, ez pokoli fájdalmat okoz. Mint pacifista, kérem, fogadják előre is bocsánatkérésemet – és soha, de soha többé ne alkalmazzanak erőszakot velem, sem senki mással szemben. (SZENTBESZÉD RIADÓ)

> Csak a gyávák alkalmaznak erőszakot. Félnek attól, hogy a gondolataik a nyilvánosság arénájában nem fognak győzni. Gyengék, és attól tartanak, hogy az emberek meglátják a gyengeségüket. Fenyegetik őket a nők, a melegek, a kisebbségek – a kisebbségek, az ég szerelmére! Tudják, miért hívják őket „kisebbségnek"? Azért, mert nem az övék a hatalom – hanem az ÖNÖKÉ! Ezért hívják önöket „többségnek"! És mégis önök félnek. Félnek a meg nem született magzatoktól vagy a férfiakkal csókolózó (vagy még rosszabbakat művelő!) férfiaktól. Félnek, hogy valaki elveszi a pisztolyukat – a pisztolyt, amit először is azért hordanak, mert… félnek! Kérem, kérem, mindnyájunk érdekében – LAZÍTSANAK! Szeretjük önöket! Az áldóját, hiszen amerikaiak!

* Utalás a Superman-történetekben szereplő fiktív elemre – *a ford.*

Egy este, a floridai Aventurában egy barátommal, immár az új lelkiállapotomban, elmentem a William Lehman Causeway melletti bevásárlóközpontba megnézni egy filmet. Egy fiatal, harmincas éveiben járó fickó, miközben elhaladt mellettem, odaszólt:

– Seggfej!

És továbbment. Megálltam, és utána fordultam.

– Hé! Te! Gyere csak vissza!

A fickó ment tovább.

– Hé, ne szaladj el előlem! – kiáltottam, hangosabban. – Ne légy nyúl. Gyere vissza, és nézz a szemembe!

A „nyúl" nem olyan étel, ami ízlene a tesztoszterontúltengésben szenvedő férfiaknak. A fickó hirtelen megtorpant, megfordult, és elindult felém. Amikor három lépésre volt tőlem, szelíden ezt kérdeztem tőle:

– Te, pajtás – miért mondtál nekem ilyet?

Vicsorgott egyet, és felkészült, hogy verekedés lesz.

– Mert tudom, hogy ki vagy, és seggfej vagy.

– Nahát, már megint ezt a szót használod. Halvány fogalmad sincs, hogy ki vagyok, vagy mit csinálok igazából. Soha, egyetlen filmemet sem láttad.

– És nincs is rá szükségem! – válaszolta a fickó, megerősítve, amit mindig gyanítottam. – Már ismerem az Amerika-ellenes cuccot, amit nyomatsz bennük.

– Oké, haver, ez nem fair. Nem ítélkezhetsz rólam annak alapján, amit valaki más mondott neked rólam. Ennél sokkal okosabbnak látszol. Olyan fickónak látszol, aki maga alkot ítéletet. Kérlek, nézd meg valamelyik filmemet. Az Istenre esküszöm, lehet, hogy politikailag nem értünk mindenben egyet, de garantálom neked, hogy (a) azonnal tudni fogod, hogy nagyon szeretem ezt az országot, (b) meglátod majd, hogy van szívem, és (c) ígérem neked, hogy sokat fogsz nevetni a film közben. És ha utána még mindig le akarsz seggfejezni, rendben van. De nem hiszem, hogy akarsz.

A fickó lehiggadt, és még legalább öt percig beszélgettünk. Meghallgattam a panaszait a világgal kapcsolatban, és elmondtam neki, hogy valószínűleg több dologban értünk egyet, mint amennyiben nem. Még

jobban lecsillapodott, és végül rám mosolygott. Aztán mondtam, hogy mennem kell, máskülönben lekéssük a filmünket.

– Figyelj, haver – mondta, és a kezét nyújtotta –, ne haragudj, amiért ezt a dolgot mondtam neked. Igazad van, tényleg nem tudok rólad semmit. De az, hogy csak úgy megálltál és beszélgettél velem, miután úgy neveztelek… szóval, ez elgondolkoztatott… tényleg nem ismertelek. Kérlek, fogadd el a bocsánatkérésemet.

Elfogadtam, és kezet ráztunk. Engem többet nem fognak becsmérelni vagy fenyegetni – és ez a hozzáállás adott biztonságérzetet, már amennyire az ember biztonságban lehet ebben a világban. Mostantól, ha tengelyt akasztanak velem, következménye lesz: megnézetem önökkel az egyik filmemet.

Néhány héttel később megint szerepeltem a *The Tonight Show*-ban, hosszú idő után először. Amikor vége lett, és távozóban voltam a színpadról, odalépett hozzám a mikrofont kezelő fickó.

– Valószínűleg nem emlékszik rám – mondta idegesen. – Nem gondoltam, hogy valaha is viszontlátom, és alkalmam lesz beszélni magával. Nem tudom elhinni, hogy megteszem.

Mit tesz meg? – gondoltam. Felkészültem, hogy a férfi hamarosan eltöri a kezét.

– Nem gondoltam, hogy bocsánatot fogok kérni magától – mondta a férfi, miközben könnyek gyűltek a szemébe. – És most, tessék, ezt kell mondanom: Én vagyok az a fickó, aki elrontotta az Oscar-gáláját. Én vagyok az a fickó, aki beleordította a fülébe, hogy „SEGGFEJ", miután lejött a színpadról. Én… én… (igyekezett összeszedni magát).

Úgy gondoltam, hogy maga az elnököt támadja… de igaza volt. Az elnök tényleg hazudott nekünk. Én pedig kénytelen voltam magammal cipelni hosszú évekig, hogy azt műveltem magával azon a nagy estén, és nagyon sajnálom…

Ekkor már összeomlóban volt, nekem pedig nem jutott más eszembe, mint hogy kinyújtottam a karomat, és szorosan megöleltem.

– Semmi baj, barátom – mondtam, széles mosollyal az arcomon. – Elfogadom a bocsánatkérését. De nem kell bocsánatot kérnie tőlem. Nem tett semmi rosszat. Mit is tett? Hitt az elnöknek! Az ember kénytelen hinni az elnökének! Ha nem várhatunk minimum ennyit bárkitől, aki hivatalt viselt, a fenébe is, akkor végünk van.

– Köszönöm – mondta a férfi megkönnyebbülve. – Köszönöm a megértését.

– Megértésemet? – kérdeztem. – Ez nem megértésről szól. Évek óta mesélem ezt a mókás sztorit az első két szóról, amit hall az ember, miután Oscar-díjat kapott – és hogy én miként hallottam egy bónusz szót! Barátom, ne vegye el tőlem ezt a sztorit! Az emberek imádják! – A férfi nevetett, és nevettem én is.

– Igen – mondta –, nem sok olyan jó sztori van, mint ez.

RÜKVERCKÚSZÁS

A családom elsőszülöttje soha nem született meg.
És aztán jöttem én.

Útban volt egy másik baba, egy évvel előttem, de anyám egy napon éles fájdalmat érzett, és az első Mike hátsó gondolatokat nyilvánított a nagyon várt világrajövetelét illetően, „Figyelmet kérek!", kiáltotta, és már elő is búj t az uterusból, mielőtt a közönség tapsa eldöntötte volna, ki is a nap sztárja.

Ez a hirtelen és szerencsétlen fejlemény nagyon elszomorította anyámat. Így hát, hogy megvigasztalja, nagyanyám elvitte egy zarándoklatra Kanadába, hogy a vajúdó asszonyok védőszentjének kegyéért folyamodjanak, aki nem más, mint magának Szűz Máriának az anyja, Szent Anna. Szent Anna egyszersmind Québec védőszentje is volt, és Québec tartományban szentélyt is építettek a tiszteletére a Sainte-Anne-de-Beaupre-bazilikában. Ezen a megszentelt helyen, a szentély padlójának Szent Lépcsőjébe foglaltan leledzett a szent néhány csontja, további megszentelt tárgyakkal egyetemben. Úgy tartották, hogy aki térden csúszva felmászik azon a lépcsőn, azt az Áldott Szűz anyja hozzásegíti ahhoz, ami szüzeknek nem szokásuk, vagyis a teherbe eséshez.

Így hát anyám térden csúszva felmászott a huszonnyolc lépcsőfokon – én pedig, ez olyan biztos, hogy Isten a tanúm rá, aki egyszersmind anyám nőgyógyásza is volt, heteken belül, egy forró, júliusi estén megfogantam, előbb mint gondolat, aztán… nos, a többit a képzeletükre bízom. Elég az hozzá, hogy kilenc hónap alatt a megtermékenyített petesejtből magzat

lett, végül pedig egy három kiló kilencvenhét dekás fiúcsecsemő, aki egy futballhátvéd testével és Thor fejével született.

Anyámat elaltatták, így nem kényszerült első kézből megtapasztalni az élet csodáját. Én nem voltam ennyire szerencsés. Böködtek, piszkáltak és taszigáltak, és ahelyett, hogy hagytak volna a magam istenverte idejében dologhoz látni, a kilétüket előlem nyilvánvalóan elleplezni akaró maszkos emberek megragadtak és erős lámpafénynél kirángattak a világba.

És mielőtt érezhettem volna a szobában lévő szeretetet, az 1950-es évek régi vágású iskolájának stílusában jókorát sóztak a hátsómra. Jaj! Juuujjjj! Ez kurvára fájt. És aztán, képzeljék, elvágták a legfontosabb szervemet, az engem tápláló zsinórt, amely anyámhoz kötött! Egyszerűen csak úgy levágtak róla, a fenébe! Láttam, hogy ez nem olyan világ, ahol hisznek az előzetes beleegyezésben, vagy abban, hogy nekem folyamatosan, a nap huszonnégy órájában és a hét minden napján szükségem van alapvető fontosságú táplálékokra.

Miután tartósan elválasztottak az egyetlen embertől, aki valaha is szeretett engem (egy derék és rendes asszonytól, akit begyógyszereztek, elkábítottak, és aki még egy fél óra múlva is eszméletlen volt), elérkezett a vigadozás ideje. A nővér azzal viccelődött, hogy szerinte akkora vagyok, hogy ikrek is kitelnének belőlem. Nevetés! Az orvos megjegyezte, hogy a közel négy kilóból legalább két és fél a fejemben van. Hatalmas hahotázás! Igen, ezek az emberek dőltek a röhögéstől!

Bevallom, szokatlanul nagyméretű fejem volt, de ez nem ment ritkaságszámba a Középnyugaton egy újszülött esetében. A mi vidékünkön a koponyákat úgy tervezték, hogy legyen egy kis tartalék hely az agy számára, ahol növekedhet, és legyen esélyünk megtanulni dolgokat odakint a rideg és elkülönült életünkben. Egyszer talán olyasvalamivel szembesülünk, amit nem egészen értünk, például egy idegen nyelvvel vagy egy salátával. A tartalék koponyaűr megóv bennünket az efféle malőröktől.

Az én fejem azonban különbözött a többi nagyfejű michigani csecsemőétől – nem csupán a tulajdonképpeni súlya és nagysága miatt, hanem azért is, mert nem úgy nézett ki, mint egy csecsemő feje (vagy arca)! Úgy

nézett ki, mintha valaki egy csecsemő testére fotoshopolta volna egy felnőtt fejét.

Az 1950-es évek kórházai a háború utáni modern társadalom előőrseinek tekintették magukat. És meggyőzték az általuk alkotott rendszerbe belépő nőket, hogy modernnek lenni azt jelenti, hogy nem szoptatják a kisbabájukat – hogy a szoptatás ócska és vacak dolog. A modern nők az Üveget használták!

A modern természetesen nem jó szó. Mondjunk inkább gonoszt. Meggyőzték anyáinkat, hogy ha az étel üvegből – vagy bádogdobozból, esetleg nejlontasakból – származik, akkor valamiképpen jobb, mintha ingyen jönne az anyatermészettől. Milliónyian voltunk, pelenkába, pólyába csomagolva, és ahelyett, hogy anyánk mellére tettek volna bennünket, cumisüveget illesztettek a szánkba, és elvárták tőlünk, hogy valamiféle örömöt leljünk egy hamis gumi mellbimbóban, amelynek színe a hasmenésére emlékeztetett. Kik voltak ezek az emberek? Tényleg ilyen könnyű volt rászedni a szüleinket? Ha ez ügyben ennyire könnyen lóvá lehetett tenni őket, mi mindennek a kipróbálására lennének még rávehetők? Tejszínes kukoricakonzerv? Növényvédő szerek? Egy – balesetveszélyesnek ítélt – Chevrolet Corvair?*

Életünk legelső hetében az egész generációnkat megismertették azzal a felfogással, hogy a mű jobb, mint a valódi, hogy ami mesterséges, az jobb, mint ami csak úgy magától adódik. (Az élet későbbi részére nézvést ez megmagyarázza a reggelire fogyasztott gyorsételek, a burrito, a neokonok, a Kardashian-műsorok** népszerűségét, és hogy miért véljük úgy, hogy élvezetes egy apró képernyőn, még három percig működőképes akkumulátorral olvasni ezt a könyvet.)

Egy egész hetet töltöttem a Michigan állambeli Flint St. Joseph kórházának szülészetén, és hadd mondjam el önöknek, hogy a többi újszülöttel folytatott beszélgetéseimből ítélve egyikünk sem volt oda a műanyag mellbimbókért, minek folytán nyomorúságos, cinikus bagázs lett belő-

* A farmotoros Chevrolet Corvair sokak (pl. a fogyasztóvédőként is jeleskedő Ralph Nader) szerint balesetveszélyes autó – *a ford.*

** Kim Kardashian egy amerikai valóságshow révén vált ismertté – *a ford.*

lünk, és többségünk alig várta a napot, amikor hosszú hajjal, őrült sok házasság előtti szexszel és Malcolm X-szel* visszavághatunk. A cumisüveg vonta maga után Woodstockot, a zászlóégetést és a PETA-t. Ezt idézhetik tőlem.

Amikor hazaengedtek a St. Joe-ból, első ízben vittek ki a szabadba, és a nap rásütött az arcomra, ami jó volt. Meglehetősen meleg nap volt Michiganhez és áprilishoz képest, de én nem látszottam törődni ezzel, nyakig bugyolálva a puha, új, kék takaróba, örültem, hogy anyám karjában lehetek. Ő és apám előre ültek az 1954-es Chevy Bel Air kupéban. Apám indított. Anyám azt mondta, hogy „nagyon melege" van. Ami engem illet, én jól voltam.

Anyám felvetette, hogy a hideglevegő-ventilátor bekapcsolásával hűtsék le a kocsit. És amikor apám eleget tett a kérésnek, a ventilátor előokádta a tél folyamán felhalmozódott összes dzsuvát, és a fekete, pernyeszerű anyag teljesen beterítette a takarót, velem együtt. A kis arcom immár fekete volt, fuldokolva köhögni és sírni kezdtem. Vigyetek vissza a kórházba! Anyám rémülten felkiáltott, apám pedig kikapcsolta a ventilátort, és nekilátott, hogy segítsen a rendbe szedésemben.

Húsz percen belül megérkeztünk az első otthonomba, egy apró, kétszobás lakásba, amely a Kelly's Cleaners nevű patyolat feletti emeleten volt, a Michigan állambeli Davison belvárosában. Davison egy Flint határától öt és fél mérföldre fekvő kisváros volt. Anyám családja Davison környékén élt Andrew Jackson elnöksége óta – más szóval mindenki más előtt, leszámítva az őslakosokat. Az övé volt az egyik a katolikus egyházközséget megalapító családok közül. Apám Flint keleti oldaláról származott, egy ír–amerikai családból, és élvezte Davison nyugodt, családias közegét, ami nagyon eltért attól a keserves küszködéssel teli élettől, amelyhez a város-

* Eredetileg Malcolm Little, a Muszlim Mecset nevű vallási és az Afroamerikai Egység Szervezete nevű világi mozgalom alapítója, a „fekete muzulmánok" ikonikus alakja. Kezdetben rasszista és erőszakos álláspontja idővel mérséklődött, ő maga hatását tekintve Martin Luther Kinghez hasonlítható polgárjogi vezetővé vált. 1965-ben merénylet áldozata lett – *a ford.*

ban szokott. Az egyetlen előzetes élményét Davison városával kapcsolatban akkor szerezte, amikor a flinti St. Mary középiskola kosárlabdacsapatával a davisoni High School Cardinals ellen játszott, és a közönség katolikus-ellenes jelzőkkel cukkolta a játékosokat (Halevők! ez volt a davisoni szurkolók szájából a legfőbb sértés). Ez elég volt Soest atyának, a St. Mary lelkipásztorának. Felállt, közölte, hogy a mérkőzésnek vége, kiterelte a csapatát a tornateremből, és hazamentek Flintbe. Ettől eltekintve apám szerette Davisont.

Az üzlet, amely a lakásunknak helyet adott, az anyai nagyapámé, Wall dokié volt, akit fél évszázadon keresztül mint Davison városi orvosát ismertek. Wall doki és a felesége, Bess a kétszintes fehér házban laktak, ahol anyám született, mindössze két telekkel odébb. A derék orvos minden nap felmászott a lakásunkhoz vezető huszonnégy lépcsőfokon, hogy megnézze, hogy van az unokája. Azt hiszem, kíváncsi volt a nappalinkban lévő új holmira is: egy huszonegy hüvelykes képernyőjű Philco televíziókészülékre, és időnként tévénézéssel töltött egy-két órát. Nagyanyám azt mondogatta, hogy én máris nagyapámra hasonlítok, neki pedig tetszett a dolog. Még külön nevet is adott nekem – Malcolmnak hívott, és dalokat költött, amiket elénekelt nekem *(Édes kis lurkó, kedves kislegény, a babakocsijába szép kispárnát raktam én)*. Eltávozott a harmadik születésnapom előtt, és csak két élénk, de csodálatos emléket őrzök róla: épített nekem takarókból egy sátrat a nappalijukban, és pattogós ír zenét játszott nekem a hegedűjén, miközben imbolyogva gubbasztottam a taktusra mozgó térdén.

Úgy tájékoztattak, hogy az első néhány órám az új otthonomban eseménytelen volt. De ahogy az este éjszakába hajlott, megjött a hangom, átmentem bőgőmasinába, és dacára anyám legjobb szándékainak, hogy megvigasztaljon, nem csitultam. Miután nagyjából egy óra telt el így, anyám aggódni kezdett, hogy talán valami baj lehet, és tanácsért telefonált a szüleinek. Bess nagymama azonnal átjött, és miután szemügyre vette a felnőtthöz illő nagyságú fejjel ellátott, síró kisbabát, ezt kérdezte:

– Mikor etetted meg utoljára?

– A kórházban – válaszolta anyám.

– Hát, az órákkal ezelőtt volt! Ez a gyerek éhes!

Köszönöm Bess nagymama, hogy kimondtad a szavakat, amelyek még nem szerepeltek a szótáramban.

Anyám előkotorta a babatasakot, amit a kórházban adtak neki, és az üveget kereste benne – de nem találta. Nem volt sem üveg, sem tápszer. De várjunk egy percet... *Nincsen a szobában egy mell?! Hahóóóó!*

Anyám bizonyára meghallott, és a saját anyja instrukcióját követve megpróbált szoptatni. De vagy a szívótechnikám nem volt megfelelő, vagy máris rákattantam a Carnation márkájú cukrozott tejre, arra a zsíros, nyami-nyami löttyre, mert egyáltalán nem szoptam. A sírás folytatódott, felébresztve apámat (már aludt, mivel a gyárban az első műszak reggel hatkor kezdődött), aki elment Flintbe, hogy némi tápszert hozzon az egyetlen, éjjel-nappal nyitva tartó gyógyszertárból.

Ami engem illet, én meg voltam győződve, hogy ezek az emberek halálra akarnak éheztetni engem! És nem tudtam, hogy miért! Az óbégatás folytatódott. Apám kötelességtudón felöltözött, és elindult a kétsávos úton Flintbe, hogy tápszert és üveget vegyen. Egy óra múlva ért haza, gyorsan elkészítették az ételt, és ideadták nekem. A maradék kis erőmmel megragadtam az üveget. És abba sem hagytam a nyeldekelést, amíg teljesen ki nem ürült.

Így tanultam meg életem első leckéjét: faljál, cimbora – sosem tudni, mikor fogsz enni legközelebb!

Valaminő okból soha nem találtam a normálisnak nevezett utat, és jó volt, hogy a tudomány és az üzlet még nem esküdött össze, hogy kitaláljon valamit a magamfajta apró lelkek lecsillapítására és eltompítására. Egyike ez annak a néhány dolognak, amiért köszönetet mondok Istennek, hogy a tudatlan és ártatlan ötvenes és hatvanas években nőhettem fel. Kellett még néhány év ahhoz, hogy a gyógyszergyártók kitalálják, miként kábítsák el és vonassák ki a tanárokkal meg a szülőkkel a forgalomból az olyan kis totyogókat, mint én. Gyakran elképzeltem, mit műveltek volna velem a mai gyermekorvosok, ha akkor élnek, és tanúi a bizarr viselkedésemnek.

Például annak, ahogy eleinte a helyemet változtattam. A kúszás-mászás, aztán a járás, amit a legtöbb baba csinált, nekem nem volt elég jó. Én más

terveket forgattam a fejemben. Először is nem voltam hajlandó kúsznimászni. Nem csináltam senki kedvéért. A szüleim letettek a padlóra, én pedig sztrájkolni kezdtem. Mozdulatlanul. „Nem megyek sehová. Állhattok ott, és bámulhattok rám mind, ameddig haza nem jönnek a tehenek, de én nem mozdulok!"

Egy idő után érzékeltem a csalódottságukat, ezért úgy a kilencedik hónapom táján úgy döntöttem, hogy mászom – hátrafelé. Letettek, én meg egyszerűen hátramenetbe kapcsoltam. Soha nem előre, mindig hátra. Mármint mihelyt padlót fogtam, kilőttem az ellenkező irányba. Fura volt, akárha a pelenkám hátulján lett volna a szemem. A kis testem valahogy hátramenetben ragadt, és ha azt akarta az ember, hogy odamenjek hozzá, arccal az ellenkező irányba kellett letennie, hogy a hátsóm legyen feléje.

Ez szórakoztatta a felnőtteket – túlságosan is szórakoztatja őket, gondoltam, mivel az emberek immár csak úgy be-beugrottak, hogy megnézzék a faroló babát, ezért úgy döntöttem, változtatok. Elkezdtem lassan, módszeresen előremászni. Nem olyan önfeledten, mint a legtöbb gyerek. Csak úgy nagyon eltökélten, meggondoltan, egyik kezemet a másik elé téve – és csak miután előbb felmértem a padló állagát (egy kicsit itt, egy kicsit ott), hogy kiválasszam az esztétikai érzékemnek és az ízlésemnek éppen megfelelő helyet. Aztán másztam. Ha olyan kedvem volt.

A járás túlértékeltnek tűnt, és ahogy néztem a többi totyogót a szomszédságban, amint feltápászkodnak, és a bútorzatba meg a felnőttek lábába kapaszkodnak, hogy el ne essenek, aztán pár százszor lehuppannak, úgy határoztam, hogy életemnek ezt a szakaszát inkább elbliccelem.

A családban eléggé holtvágányra kerültem. Máris útban volt egy újabb baba, én pedig még az után sem jártam, hogy Anne, a húgom megszületett, és mászni kezdett. Miért? Miért kellett volna haszontalan erőkifejtésre vállalkoznom? Máris láttam, hogy miről szól legnagyobbrészt az élet: egyharmada ágyban fekvés és alvás. Egy másik harmadban vagy egy helyben áll az ember egész nap egy futószalag mellett, vagy egy íróasztalnál ül. A nap harmadik harmadában pedig vagy az étkezőasztalnál ül, vagy a kanapén, tévét nézve. És miért is járjon egy gyerek, amíg vannak babakocsik, rollerek, járógépek, ugrálók, triciklik meg szülei, akik cipelik? Ugyan

már! Ráadásul nem is volt szó arról, hogy mennem kellene valahová, vagy lennem kellene valahol.

Ezzel a hozzáállással semmilyen dicséretet nem érdemeltem ki a szüleimtől. Egy másfél évesnek szeretetre és csodálatra van szüksége, és úgy nézett ki, hogy ezek gyorsan tovatűnnek. Így hát a tizenhetedik hónapomban egyszer csak arra gondoltam, hogy az lesz a legjobb, ha felállok, és megmutatom nekik, milyen fából faragtak. Felpattantam a padlóról, mint egy keletnémet tornász, nyílegyenesen odasétáltam a ventilátorhoz, és megpróbáltam beledugni a nyelvemet. A szülők örvendeztek és elborzadtak.

„Azt akarjátok, hogy járjak? Így néz ki, amikor megteszem!"

Anyám tudta, hogy én más vagyok, és ezért amikor négyéves lettem, elhatározta, hogy megoszt velem egy titkot. Megtanított olvasni. Ennek a kis beavatásnak egy pár évig még nem lett volna szabad sorra kerülnie, méghozzá nyomós okból: aki tud olvasni, az tudja, mi a pálya. És a pálya ismerete, kiváltképp az ötvenes években, a galiba receptje volt.

Anyám a napilappal kezdte. Nem egy gyerekkönyvvel (amiből sok volt a házban), hanem a *Flint Journal*lal. Először a napi időjárás-jelentés rovatot tanította meg elolvasni. Ez hasznos dolog volt, és díjaztam, hogy olyasmit tudok, amit a többi gyerek nem, például azt, hogy fog-e holnap esni vagy havazni. Rákattantam a pollenjelentésekre is. Büszkén meséltem mindenkinek, aki szembe jött az utcán, miként fest az aznapi pollenhelyzet. Azt hiszem, pollenek dolgában Davison lett akkortájt az ország legtájékozottabb városa, hála nekem. Mindmáig, ha elmegy az ember a Michigan állambeli Davisonba, és bárkitől megkérdezi, mi a pollenhelyzet, örömest, habozás és előítélet nélkül elmondják neki. Ezt én indítottam el.

Az időjárás- és pollenjelentések után következett a címoldalak, aztán pedig a napi csillagászati előjelzések, majd a sporteredmények elolvasásának megtanítása. Anyám nem tanította meg nekem az ábécét. Szavakat tanított. Szavakat, amelyek más szavakkal kapcsolódtak össze. Szavakat, amelyeknek jelentésük volt számomra, és szavakat, amelyek zavarba ejtettek, ám egyszersmind arra késztettek, hogy meg akarjam tudni a jelentésüket. Minden szó az oldalon megoldandó rejtvénnyé vált – és szórakozássá!